

Maoizm

1960'ların ortalarından itibaren, SBKP(Sovyetler Birliği Komünist Partisi) ile ÇKP (Çin Komünist Partisi) arasındaki ideolojik kavga Maoist olarak ortaya çıktığından, Maoist komünist eğilimler, Çin devrimci lideri Mao Zedong ve ÇKP'nin teorisi ve pratiğine atıfla (1976'ya kadar) Maoist olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu politikanın tipik özellikleri şunlardır: SU'nin sosyalist modelinin reddi ve müttefik komünist partilerin stratejisi; Oryantasyon ve dünya devriminin itici gücü olarak Üçüncü Dünya (gerilla savaşına güçlü bir odaklanma ile); Sosyalizmde toplumun daimi devrimci dönüşümüne vurgu (Çin Kültür Devrimi modeli); Ekonomik ve deterministik kavramları reddetmek, bunun yerine üretim ilişkilerini merkezi bir kategori olarak adlandırmak ve siyasete vurgu yapmak, devrim bilincinin geliştirilmesi ve üst yapının devrilmesi. Maoizm terimi başlangıçta Sovyet veya Sovyet yanlısı (bakınız Fahrle / Schöttler 1969) ve Batı perspektifinden yapılan yabancı bir atıftı. ÇKP'nin politikalarının derin revizyonunun dünyadaki Maoist grupları bir kimlik krizine sürüklemesi 1980'den sonra gerçekleşti ve ÇKP'nin lugatında Maoizm terimi hiçbir zaman bir temel kazanamadı; terim ÇKP için bilakis sadece yurtdışındaki Maoist akımları tanımlamak için kullanılıyordu. Çin

kendi Marksizm-Leninizm anlayışına ilave olarak bunlardan Mao Zedong'un fikirlerini anlar. Kural olarak, tüm dünyada Mao'ya atf yapan ve Çin'e sempati duyan örgütler, kendilerini Maoist değil ancak Marksist-Leninist (çoğunlukla ML biçiminde bir kısaltma ile) olarak adlandırdılar.

Bu yaklaşım SBKP'ya karşı ihanet edilen devrimci ML'nin "otantik" doktrinini ve Stalin'in ölümünden sonra müttefiklerini savunma iddiasıyla uyumluydu. Bununla birlikte, Marksist-Leninist ortodoksinin Mao'nun bazı açılardan farklı ve çelişkili unsurlar içeren teorileriyle birleşmesi, Maoist akımların parçalanmasına yol açan belirsizliklere ve geniş spekülasyonlara yol açmıştır. Önemli bir siyasi akım olarak Maoizmin 21.yy başlarına kadar ancak güneydeki az sayıda ülkede -Hindistan ve Nepal gibi- tutunabilmiştir.

Maoizm Kuzey-Batı dünyasında, 1968 civarında dönemin parlamento dışı hareketlerine demirlenen ve 1966'da Mao tarafından başlatılan ve sosyalizmin devrimci dinamiklerini düzelttiğini iddia eden Kültür Devrimi modeline yüksek oranda bağlı, nispeten kısa süreli bir fenomen olmuştu ve kitlesel demokratik bir temelde yeni bir sosyal model sözü veriyordu. Daha dar bir örgütsel politika ufkunun ötesinde, Maoizm, ekonomik olmayan bir Marksizmin gelişimi ile ilgili soruları ele alan entelektüeller üzerinde önemli bir etki yarattı.

1960'ların başlarında global komünist harekette bölünmeye yol açan SBKP 20. Parti Kongresi'nden (1956) sonra Çin-Sovyet ilişkilerinde gerginlikler ortaya çıktı. Stalin'in ölümünden sonra Kruşçev'in önderliğindeki SBKP'nin dış ve iç politikaları ÇKP tarafından sınıf mücadelesinden çekildiği gerekçesiyle ve artan bir şiddetle saldırıya uğradı. SBKP'nin nükleer silahların yıkıcı potansiyeli göz önüne alındığında,

emperyalizmle kalıcı barış içinde bir arada yaşamaya çalışması, sistemlerin ekonomik rekabet (gulaş-komünizm) ortamında ve sosyalizmi, barışçıl geçiş sürecindeki çekiciliğini artırarak yaygınlaşmasını ilerletmek istemesi, parlamenter çoğunlukları desteklemesi Çinli liderler tarafından "proleter dünya devriminin tarihi misyonunun" terk edilmesi ve "Marksizm-Leninizm'in devrimci öğretilerinden ödün verilmesi" olarak kabul edildi. (SBKP Merkez Komitesine, ÇKP Merkez Komitesi, 14 Haziran 1963; Crankshaw 1963, 149). SBKP'nin gelişimi, 20. yüzyılın başlarında sosyal demokrasiye revizyonizme benzer bir "modern revizyonizm" dönüşü olarak kınandı; buna göre Marksist söylemlere sarılmış olan SBKP, burjuvazinin çıkarlarını temsil etmektedir. SBKP'nin gelişimi, 20. yüzyılın başlarında sosyal demokrasiye revizyonizme benzer bir "modern revizyonizme" dönüşü olduğu ve Marksist söylemlere sarılmış olan SBKP'nin burjuvazinin çıkarlarını temsil ettiği şeklinde kınandı. Termonükleer bir savaşın insan uygarlığı üzerindeki yıkıcı etkileri konusunda uyararı SBKP'nin aksine, uzun bir savaşta iktidara gelen ve silah teknik olarak üstün rakiplerine karşı iç savaşa giren ÇKP, atomik kitle imha silahlarının varlığını uluslararası sınıf çatışmasının şartlarında temel bir değişim olarak görmedi : Marksist-Leninistlere göre, insan tarihin yaratıcısıdır ve gerçek hayatta insan belirleyici faktördür. Marksist-Leninistler'in teknik değişimin rolünü insan faktörünün hilafına azaltmaları ve teknik faktörün rolünü abartmaları yanlışır (165). ÇKP, SBKP'den çok daha güçlü biçimde şunu vurguluyordu; devrimci mücadelesini Mao'nun Çin toplumunun sınıf yapısını analizlerine dayandıran, hepsinden de öte, büyük fakir köylü kitlelerini koruma altına alan, ulusal, anti-sömürgeci ve anti-emperyalist kurtuluş hareketlerinin dünya devrimi üzerindeki etkisi "ilkeli prolet-

er-devrimci partiler” liderliğinde ortaya çıkabilir. İdeolojik uyumsuzluğun arka planında SB'nin sosyalist “kardeş ülkeleri” uluslararası bir iş bölümüne entegre etme çabaları yatmaktaydı. Çin sanayileşme için gerekli uzmanlığı reddetti ve bağımsız sanayileşme konusunda ısrar etti. Bu kendine güven arayışı (“kendine güven”), Maoizm’in temel ilkelerinden biri haline geldi. ÇKP'nin konumu, Asya ve Latin Amerika'daki komünistlerden beklenmedik şekilde güçlü bir destek aldı; neredeyse tamamen Endonezya Komünist Partisi (1965 yılında General Suharto tarafından bütünüyle tasfiye edilmişti) gibi partilerin tamamı Çin hattına katıldı. Diğer büyük KP'ler bu çizgiden (Hindistan, Brezilya) ayrıldı. İktidardaki KP'ler arasında, Arnavutluk Çalışma Partisi enerjik bir şekilde Çin'in konumunu destekledi. Batı Avrupa'da, kavga başlangıçta büyük ölçüde sonuçsuz kaldı. İtalya, Fransa veya Belçika gibi ülkelerde, başta, Kruşçev'in “Stalinizasyonu” reddeden ve Çin'in “revizyonizm”e karşı mücadelesini memnuniyetle karşılayan Birleşik Almanya'da kurulan sadece küçük, etkili gelenek odaklı komünist gruplar oluşturuldu. Kruşçev'in Sözde Komünizm ve Dünya İçin Tarihsel Doktrinler yorumunda, parti gazeteleri Renmin Ribao ve Hongqi'nin (1964) editörleri tarafından hazırlanan Maoist sosyalizm teorisinin temel unsurları bulunabilir: Sovyet sosyalizmi istikrarlı, homojen, çelişkili olmayan bir toplum biçimi olarak algılanmanın aksine, üretici güçlerin daimi gelişimi yoluyla nihai komünist hedefe giden yolu, sosyalizm - burada Marx ve Lenin'e atıfta bulunularak - “Birkaç yüzyıl boyunca sürecektir” (71) “çok uzun bir tarihsel aşama” haline gelecek ve üretim araçlarının özel mülkiyetinin aşılmasına rağmen çelişkilerin sürdürdüğü komünizme geçişi tarif eder. Uzun süre, Mao'nun komünist üretim ilişkilerinin hızlı bir şekilde kaydedilmesiyle ilan ettiği

“İleriye Doğru Büyük Atılım” yaklaşımına yapılan vurgu 1950'lerin sonunda düzeltilerek; Kruşçev'in Sovyetler Birliği'nde komünizmin son aşamasına bir kaç on yıl içinde ulaşacağı şeklindeki duyurularına karşı yapılmaya başlandı. (60). Sosyalizm döneminde, henüz proletarya ile devrilmiş burjuvazi arasındaki sınıf mücadelesi net biçimde ortaya konmamıştı. Eski sömürücü sınıfların ve küçük ölçekli üretimin kalıntıları, eski alışkanlıklara bağlılık ve başlangıçta burjuva yasal ilişkilerinin kaçınılmaz olarak sürdürülmesi (Marx'ın Gotha'daki anlayışı) parti ve devlet organlarındaki ve işçi sınıfının safılarındaki unsurların gelişmesine engel olacaktı. «Devlet işletmelerinde, yeni burjuva unsurları, kamu mallarının yağması ve kültürel ve eğitim sisteminde yozlaşmış insanlar vardı ve entelijansiyada yeni burjuva entelektüeller ortaya çıkıyordu.» (8) Stalin, övgüye değer bir devrimci olarak kabul edilir ve Kruşçev'in saldırılarına karşı savunulur, ancak aynı zamanda diyalektik olmayan bazı sosyalist anlayışlarından dolayı ciddi hatalarla suçlanır: Stalin 1930'ların ortalarında, isabetsiz bir anlayışla üretim araçlarının devlete ve kolektif mülkiyete devredilmesinin bir sonucu olarak daha fazla sınıf düşmanlığı olmayacağını varsaymıştı. Sosyalist toplumun iç çelişkilerinin yanlış anlaşılması, işlevsel seçkinlerin ortaya çıkma tehlikesinin fark edilmemesine ve parti örgütlerinin, devlet kurumlarının, şirketlerin, Kolkozların ve Sovkozların yanı sıra burjuvalardan da bir “ayrıcılık sınıfı” oluşmasına sebep oldu. Bu Stalin'in kontrolünde küçük bir azınlık olmasına rağmen, onun ölümünden sonra kapitalist bir revizyonu takip eden Sovyetler Birliği Kruşçev kliğinde siyasi bir temsilci bulunmuş oldu (54). Sanayi ve tarımdan çok sayıda örnek, yozlaşmış yetkililerin genellikle devlet ve kolektif işletmeleri ve ayrıca özel şirketleri kendilerini zenginleştirme amacıyla yönlendirdiklerini, dolayısıyla taktik olarak

toplum tarafından üretilen servetin özel şahıslara tahsis edilerek, sınıfsal bir antagonizmanın varlığını ortaya koymuştur. 1961'de SBKP'nin 22. Parti Kongresi'nde doktriner olarak "proletaryanın diktatörlüğünün" görevlerini tamamlayarak sona erdiğini ve SB'nin "tüm halkın devleti" haline geldiğini (aslında Stalin'in tam ortasında olduğu bir anlayışla) ilan etti. Bunun bir kanıtı olarak Kruşçev, «burjuva sosyalizmi çeşitliliği» lehine proleter-devrimci ilkeleri terk etti (61); Fırsatçı sınıf uzlaşma anlayışı, Renegade Kautsky'nin "saf demokrasi" (44) görüşü ile aynıdır. İdeal bir "burjuva toplumu" (62), sadece evrensel tüketim ("gulaş komünizmi", 6lf). toplumdur. Ancak Kruşçev'in aslında burjuvazinin konumunu temsil ettiği, ABD'nin hizmetlerine duyduğu takdirle doğrulanmaktadır (62). Bundan çıkan sonuç, sosyalizmde, burjuva yozlaşmasının tüm tezahürlerine karşı sınıf mücadelesinin, komünist nihai hedefe ulaşmak ve kapitalizme geri dönüşü engellemek için agresif bir şekilde sürdürülmesi gerektiğidir. Stalin, 1938 yılına kadar sosyalizmdeki sınıf mücadelesinin kötüleşmesinden bahsetmişti, ancak burjuvazinin yeniden dirilmesi tehlikesini esas olarak yabancı ajanların etkisine atfetmişti fakat bu düşünceler ÇKP'de çok az rol oynamıştır. Aksine Mao'nun "Çelişki Teorisi"ne dayanılıyordu ki buna göre; eğer tartışma ve kitlesel seferberlikle açıkça tanınmadıkları ve açıkça ifade edilmedikleri takdirde, sosyalizme karşıt olmayan "hakların çelişkileri"nden, ona karşıt olan »biz ve düşman arasındaki çelişkiler« e geçilebilirdi. (1937, AWI, 365-408; İnsanlarda Çelişkilerin Doğru Muamelesi Üzerine, 1957, AW V, 434-76). Mao, Sovyet kavramına, siyasetin önceliğine dayanan, süreç karakterini ve çelişkili dinamiklerin gelişimini vurgulayan sürekli bir devrim stratejisiyle karşı çıkıyordu.

Komünizm, üretici güçlerin gelişmesinin bir sonucu değil, politik bir dönüşümün sonucudur. Stalin sorunsalında aslında Mao'nun iç çelişkileri açıklığa kavuşur: Mao, Stalin'i parti içi ifadelerinde "metafiziksel" düşünmekle suçladı, temeldeki bu yanlış yaklaşım, aşırı baskıya, teknolojiye durağanlığa, köylü sınıfı ile iletişimde anlayış yetersizliğine ve ikna ve kitlesel seferberlik yerine "kadroların her şeye karar vermesine" dayalı bir politikaya yol açmıştı. (1957, Mao intern, 1977 103f) Buna rağmen ÇKP, Stalin'in savunulmasını kendi meşruiyetinin temeli için bir zaruret olarak gördü ve onun sistemine meydan okumadı. Bu belirsiz tavır, Mao'nun uluslararası takipçi kitlesindeki akımların, temelde karşıt çıkarlarla birleşmesi anlamına geliyordu: Stalinist Komünistler Mao'yu geleneğin koruyucusu olarak görürken, Batı'da oluşan "Yeni Sol" un önemli kısımları Çin'e ve Mao'nun bağımsız, yenilikçi, dogmatik yaklaşımlara ilişkin yönelik olduğu düşünülen metinlerinde alternatif, demokratik bir sosyalizm modeli umutları taşıyorlardı. Mao'nun kuruluş dökümanlarından biri, "Halk Savaşında zafer halkın olacaktır!" Lin Biao tarafından, 3 Eylül 1965'te Renmin Ribao'da yayınlandı. Lin burada Çin devriminde denenmiş olan şehirlerin kırsal tabanlı askeri güçlerle kuşatılması stratejisini dünya devrimi modeli olarak tanımlar. Kurtuluş hareketi olarak halk savaşı Asya, Afrika ve Latin Amerika'da emperyalist merkezleri fethetmelidir. Bunun için halklar yalnızca kendi güçlerine güvenmelidir. "Halk savaşını" reddeden Sovyet "revizyonistleri", ABD ile işbirliği içinde, dünyaya hükmetmek isteyen emperyalizmin ortakları olarak nitelendirilir. Söz konusu bu yayınlarda ÇKP dünya devriminin belirleyici gücü olduğunu iddia etmiş oldu. Lin, Mao'nun "Marksizm-Leninizm'in evrensel gerçekliğini, Çin Devrimi'nin somut pratiğine başarıyla uyguladığını ve Çin halkının uzun süredir de-

vam eden devrimci mücadelesi sırasında biriken deneyimlerin ustaca özeti ve geliştirilmesiyle zenginleştiğini; halk savaşı teorisinin, “dünya çapında ezilen ulusların ve kitlelerin devrimci mücadelesine önemli bir katkı”yı temsil ettiğini düşünüyordu. (Lin 1968, 47f).

Mao'nun ideolojik temellerinin açığa çıktığı SBKP anlaşmazlığında ortaya konanlar, Çin Yönetimi tarafından oybirliğiyle desteklendi. Bununla birlikte, aynı zamanda, kalkınma yolu ile ilgili iç anlaşmazlıklar vardı. 1958'den sonra, “Büyük Kalkınma Atılımı”, komünizme mümkün olan en hızlı geçişi sağlamak amacıyla, tarım ve sanayileşmenin organik bir şekilde bir araya gelmesini sağlamaya çalışırken, feci başarısızlıklara ve şiddetli açlığa yol açtı. Bu, Liu Şaoçi'yi ve Deng Xiaoping'i daha pragmatik bir yol almaya yönlendirdi. Mao'ya göre ise üretim ilişkileri üretici güçlerin gelişiminin hakimi haline geldiğine göre, klasik Marksist görüşün tersi bir sonuç çıkıyordu: Üretim koşullarında mümkün olan en büyük devrim, üretici güçlerin gelişiminde büyük bir artışa yol açacaktı. Bu ütopyacı politikanın sonuçları dolayısıyla, 1960 sonrası LIU ve DENG, öncelikle ekonomik büyümeyi ve teknolojiyi geliştirmeyi amaçlayan ve siyasi-ideolojik tartışmayı kenara bırakan bir programa yöneldiler. (Deng'in ünlü söylemi bu döneme aittir: “Bir kedi ister siyah ister beyaz olsun önemli değildir. Asıl mesele fare yakalayıp yakalamadığıdır.”. Bu söz bilimsel-teknik uzmanların çalışmalarının her şeyden önce mesleki başarılarına göre yargılanması gerektiği anlamına gelir. Siyasal-ideolojik tutumları ikincildir.) Mao, bunu “revizyonist” pozisyonlarda bir ilerleme olarak görüyor ve ekonomik ve teknolojik bir politikanın, yeni kapitalist sömürü koşullarına yol açacak olan emek uzmanlıklarının bölünmesi yoluyla elitlerin ve hiyerarşik yapıların oluşmasına yol açmasından endişe ediyordu. Bu gelişme Büyük Proleter

Kültür Devrimi tarafından durdurulacaktı. Mao, “kapitalist yol” un şampiyonu olarak nitelendirilen parti içi muhaliflerini itibarızlaştırmak için ML'nin geleneksel fikirleriyle pek de uyumlu olmayan sosyal aktörleri harekete geçirmek zorunda kaldı. Kurulan endüstriyel istihdam rezerve edilirken Kültür Devrimi'nin sosyal temeli, büyük ölçüde memnuniyetsiz gençlik, çıraklar ve genç işçilerin yanı sıra güvencesiz bir toprak proleteryasından oluşuyordu (bkz. Hoffmann, 1977). İnsanları kendi aygıtlarına karşı harekete geçiren ve bağımsız olarak örgütlenmelerini teşvik eden, iktidardaki bir KP liderinin tarihsel olarak benzersiz süreci, Batı'daki otorite karşıtı protesto hareketi, Çin gençliği ile kurum karşıtı mücadelesi üzerinden bir özdeşlik buluyordu. 1963-64'te Çin'in konumunu destekleyen KP'lerin hepsi bu politikayı kabul etmedi. Böylece, 1963 yılında Hint Komünist Partisi'nin büyük bir kısmından ortaya çıkan KPI (Marksistler) araya mesafe koydular. Buna karşılık, 1967'de Naxalbari'nin önderlik ettiği Batı Bengal'de bir köylü ayaklanması başlatan Maoist gruplar, sonraki yıllarda Dalit ve Adivasi nüfusunun en fakir alt tabakalarının siyasallaştırılmasıyla, Hint kıtasının yerli halklarından çıkan ve kast sisteminden dışlanan yerli halktan oluşan gruplar ortaya çıktı. 21. yüzyılın başlarında bile, militan Naxalitler örgütlenme açısından bölünmüş olsalar da, Hint toplumu için ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Mao 1968'den sonra Doğu Anadolu Dersim bölgesinde benzer derecede önemli bir rol oynamıştır. Türkiye'nin Kemalist devlet doktrinine keskin bir muhalefet içindeki Maoist akımlar, çoğunlukla Alevi ve Zazaca konuşan, ancak Türkiye-Sünni çoğunluk toplumuna asimile olmak zorunda kalan ekonomik olarak geri kalmış dağlık bölge nüfusu sorununu ele aldı. İbranim KAYPAKKAYA (2011), yarı feodal güç

Yapılarının Maoistlerden ilham alan bir analizini yaptı ve 1973'te yenilgiyle sona eren Türk İşçi ve Köylü Kurtuluş Ordusu ile bir gerilla savaşı başlattı. Bu bağlamda Mao, geleneksel Sovyet Marksizm ve Troçkizmin ekonomisine erişilemeyen karmaşık sömürü ve egemenlik koşullarının analizini farklılaştırma kabiliyetinden faydalandı. 1968'de Kültür Devrimi'ndeki sivil savaşta benzer çatışmaların askeri olarak pasifleşmesinden sonra Çin'i ziyaret etmelerine izin verilen Charles Bettelheim (1974) gibi Batılı gözlemciler, devrimin sonuçlarını, toplumsal süreçlerin özgürleştirici bir dönüşümü, üreticilerin, üretim sürecindeki bağımsızlıklarını ve egemenliğin güçlendirilmesi biçiminde tanımladılar. Bu türden açıklamalar, Çin'in Batı Yeni Solunda, katı ve cazip olmayan Sovyet sosyalizm modeline karşı ileriye dönük bir alternatif olarak algılanmasını güçlendirdi. Mao'nun Batı Avrupa'daki etkisi, 1970'lerde ortaya çıkan dogmatik "ML" örgütleriyle sınırlı değildi (BRD'de "K grupları" olarak anılıyordu). Bu örgütler pek başarılı olmakla birlikte geleneksel III. Enternasyonal'de yer alan kadro partileri olarak sıkı bir şekilde yerleşik Marksist-Leninist eğitim yapısı ve katı bir organizasyon disiplini kuruyorlardı. Romantik ülkelerde, Mao da antidogmatik radikal sol kültürün bir parçası haline geldi ve hatta "Eurocommunism" in solunda bile parladı. Mao, merkezi bir kategori olarak üretim ilişkilerine verimli bir üretim sektörüne ve üstyapıya odaklandı. Avrupa'da alevlenen çalışma ve yaşam koşulları için yapılan şiddetli mücadelelere değindi. Bu ortamda örneğin İtalya'da işçiliğin dürtüleri ve maoist anlayış ortak bir perspektifle Fordçu-Hiyerarşik endüstri modelinin üstesinden gelmek için kaynaştırıldı. Sol liberal çevreler de ise PRCh, Üçüncü Dünya için bir örnek ve dünya pazarından bağımsız olarak kendi

gücüne dayanan alternatif bir gelişme yoluna giren bir ülke olarak algılandı. Ancak, Kültür Devrimi Çin'in ekonomik gelişimini engelledi. 1970'ten sonra, ZHOU Enlai, daha önce kaldırılmış ancak vazgeçilmez olduğu anlaşılan kadroların uzmanlığı ve Batı ile işbirliğinin başlatılması için rehabilitasyon içeren bir konsolidasyon politikası oluşturdu. Chen Boda gibi radikal sol çizginin kahramanları saf dışı edildi. 1971'de, 1969'da Mao'nun halefi olarak atanan LIN, çözülmemiş bir darbe girişiminden kaçtıktan sonra (parti resmi temsilcilerine göre, Mao'nun suikastını ve SB'yle yakınlaşmayı araştırıyordu) 1973 yılında, özeleştirici verdi ve hükümetin liderlik görevlerine tekrar iade edildi. "Linist"ler, dünyanın dört bir yanındaki maoist gruplar bu ani dönüşleri takip etmek için mücadele ediyorlardı. Buna ek olarak, Çin dış politikası artık devrimci bir perspektiften vazgeçmişti ve bunun yerine, 1920'lerin sonlarındakine benzer şekilde "asıl düşman" olarak, Komintern'in "sosyal faşist" tezi gibi argümanlarla, "sosyal-emperyalist" olarak adlandırılan SB'ne karşı açık bir cepheye dayanan bir pragmatizme övgüde bulunuyordu. DENG'in 1974'te BM Genel Kurul'una yaptığı konuşmayla, doktrinini kontürleri 1976'da Mao'nun ölümünden "Üç Dünya" teorisi olarak belirginleşti. Buna göre hegemonya için çekişen ABD ve SB "birinci dünya"yı, Avrupa, Japonya, Kanada ve Avustralya gibi ülkeler "ikinci dünya"yı, gelişmekte olan ülkelerde "üçüncü dünya"yı oluşturuyordu. Mao, 1964'te zaten "orta bölgeler" den bahsetmişti (bakınız Bechtoldt 1969, 256-64) ve 1974'te bunu Zambiya Cumhurbaşkanı Kenneth Kaunda'ya (Diplomasi üzerine Mao Zedong, 1998, 454) açıkladı. Artık bu teori, Sovyet "hegemonizmine" karşı mücadelede Franz Josef Strauss veya Shah Reza Pahlavi gibi politikacılarla işbirliğini haklı çıkarmaya hizmet ediyordu.

Ancak Şili'dekiler gibi devrimci hareketler için bu kabul edilemezdi (bkz. Açık Mektup, 1978). Çin dış politikası 1960'lardan beri militan devrimciliği bırakmış ve ZHOU, 1973'te başlayan Dört Modernleşme programını ilan ederken, onuncu parti kongresi daha sonra Dörtlü Çete olarak adlandırılan Şangay Kültür Devrimi'nin kalesinde yapıldı. Solcu aşırılık yanlısı grup, Mao'nun karısı Jiang Qing'i (Zhang Chunqiao, Yao Wenyan ve Wang Hongwen ile birlikte) ısrarla "Kültür Devrimi" kampanyasını canlandırmaya çağırdı. Her ne kadar Mao, devrimci idealizm ile ekonomik neden arasında bir denge kurmaya çalışmış ve Şangay grubunun mezhepsel ve hizipçi politikalarını eleştirmiş olsa da, "dörtlü çete"nin kendisine manevi olarak daha yakın olduğu konusunda şüphe yoktur. Geç Maoizm müdahalelerinde bir paradoks ortaya koyuyordu: Dörtlü çete, revizyonizmin temelini, II. ve III. Enternasyonalde Marksist ortodoksinin çekirdeği olarak kabul edilen temel üretim güçlerine saldırdı. "Kültür devrim" içinde iletişim aracı olarak kullanılan duvar gazeteleri (dazibao) vasıtasıyla yapılan propaganda, otoriter Konfüçyüs etiğine, Batı ve burjuva kültürüne karşı («Beethoven'i eleştir!»), teknik hedeflere yönelmeye karşı ("Kırmızı bayrağı indirmek için gökyüzündeki uydulara ateş ediyorlar"), teknik zorunluluklara tabi bir iş disiplinine (revizyonist dakiklikten devrimci bir gecikme) ve performansla ilgili ücret farklılaşmalarına karşı yönelmişti. Eğitimde sınavlar reddedildi ve gençler okul eğitimini boykot etmeye teşvik edildi. Bu tür pozisyonlar, oldukça farklı ön koşullardan hareket etmekle beraber, geç kapitalizmdaki teknik rasyonalite problemleriyle ilgilenen ve geleneksel "prodüktivist" Marksizm paradigmasını sorgulayan Batı Yeni Solunun görüşlerine ve çıkarlarına değiniyordu. Bu açıdan

bakıldığında, «Dörtlü Çete"nin faaliyetleri, kapitalist "fetişizmin" üstesinden gelme çabası, ürünün üreticilere egemenliğine karşı çıkma, anti-otoriter ve asker karşıtı bir katkı olarak ortaya çıktı. Dörtlü Çete'nin okunmasında Maoizm, üretici Marksistlerin, üretici güçlerin toplumsal tarafsızlığına ilişkin temel varsayımının sorgulandığı ve emeğin teknik bölümleri ile sosyal hiyerarşiler arasındaki ilişki sorununa işaret edilen tek parti Marksizmdir. Bununla birlikte, ekonomik ve teknik üretkenliği, rasyonelliği ve "kapitalist" olarak verimliliği artırma çabalarını kınayan "Dörtlü Çete", hala fakir ve geri kalmış ülkenin çok ihtiyaç duyduğu gelişimi ciddi şekilde tahrip etti. Dörtlü Çete'nin teorisyenleri YAO ve ZHANG, 1975 yılında, sosyalizmdaki restorasyon eğilimlerinin yapısal nedenlerini yeniden ele alan ve sosyalist toplumun sorunlarına yönelen yayınlar yaptılar. Birincisi, MARX'ın Gotha programına referansla, farklı bireyleri biçimsel eşitliğe maruz bırakarak toplumsal eşitsizliği yeniden üreten ve gizleyen ilk medeni kanunun kaçınılmaz devamına atfta bulunmaktadır. İkincisi, Zhang, kapitalizme yönelik eğilimlerin yalnızca Lenin'in bahsettiği küçük ölçekli üretimin kalıntılarına değil, aynı zamanda devlete ait sanayi işletmelerinin "liderlik meselesi" ve bunlara sözde değil gerçekte "hangi sınıfın sahip olduğu"na da işaret ediyor (Zhang 1975, 10). Resmi mülkiyet unvanları, gerçek sosyal ilişkiler hakkında hiçbir şey söylemiyordu. Aynı zamanda, "mülkiyet ilişkilerine geri tepen", "üretim ilişkilerinin diğer iki yönü" de dikkate alınmalıydı; halkın karşılıklı ilişkileri ve dağıtım biçimleri. Bunların yanı sıra üst yapı "belirli koşullar altında bile belirleyici bir rol oynayabilirdi". Politika ekonominin yoğunlaştırılmış ifadesi idi. "İdeolojik ve politik çizginin doğru olup olmadığı, hangi sınıfın liderliği elinde tuttuğu, bir

işletmenin gerçekte hangi sınıfa ait olduğuna bağlıdır (12).” Bu metinler, Mao'nun zoruyla grev yapma hakkını güvence altına alan ve böylece sosyalizmin sınıfsal çıkar çatışmalarının varlığını resmen tanıyan, Çin Halk Cumhuriyeti Yeni Anayasası'nın ilan edilmesiyle bağlantılı olarak ortaya çıktı.

Mao'nun 1976'daki ölümünden sonraki güç mücadelesinde, hızlı bir şekilde radikal solun parti aygıtında ve nüfusta izole edildiği ortaya çıktı. Mao'nun halefi Hua Guofeng, merkezi bir askeri gaziler ve aparat güçleri koalisyonu kurdu ve dörtlü çeteyi tutukladı. Verimlilikçi disiplinli resmi bir MAO ortodoksisini sürdürme ve anti-otoriter ve taban unsurlarından arındırılmış (bkz. H ve diğerleri, 1977) ve Mao'nun ölümünden birkaç ay önce hapisten çıkarılmış olan Deng'i göz ardı etme çabası başarısız oldu. İki yıl içinde, yetenekli bir organizatör olarak kabul edilen Deng, manevi liderliği üstlenmeyi ve ekonomik gelişme için mutlak bir öncelik olan “reform ve açıklık” dersini vermeyi başardı. Maoist kimliğin bazı unsurları gözden geçirilerek kendine yeten kalkınma politikası, dünya pazarına açılmak amacıyla terk edildi; eşitlikçilik, verimli orta sınıfların gelişiminin, ülkenin kalkınması için bir kalp pili olarak gerekli olduğu görüşü ile değiştirildi; Mao'nun devrimci ve devlet kurucusu olarak kazandığı başarılar kabul edildi, ancak iç kararlarının çoğu 1950'lerin sonlarından beri yanlışlandı ve Kültür Devrimi, aşırı sol sapma olarak reddedildi. Bu gelişme, uluslararası Maoizmi referans modelden mahrum etti. Maoist örgütler ya yeni Çin liderliğini takip etme ve haleflerinin önceki mahkumiyetlerini savunma ya da dogmatik izolasyona giden yolu kabul etme seçenekleriyle karşı karşıya kaldılar. Bazı gruplar derhal “Dörtlü Çetenin” tutuklanmasını kınadılar, bazıları başlangıçta Hua'nın istikametini onayladı, ancak

ÇKP'nin 1978'deki 11. Genel Kurulu, DENG hattını aştığı zaman kendilerini uzaklaştırdı. 1950'lerin sonlarından itibaren Çin'in en önemli müttefiki olan Arnavut lider Enver Hoxha, sadece Mao'nun haleflerinin Arnavutluk'u destekleme konusundaki ilgisini kaybetmesinden sonra yeni liderlikten kopmadı, aynı zamanda Mao Zedong'u toptan kınadı. Revizyonizmin çeşitliliği ve Marksizm-Leninizm'den ödünç alınan fikirlerin ve tezlerin diğer - idealist, pragmatik ve revizyonist - felsefi ilkelere iç içe olduğu ve bu fikirlerin bir araya getirildiğini düşünüyordu (1979, 458f). Hoxha, Mao'yu özellikle işçi sınıfının öncü rolünü ve partinin Leninist birliğini ihmal etmek ve bunun yerine fraksiyonizm ve çoğulculuğu yaymakla suçluyordu. Mao'ya göre, “sosyalist toplumda, proleter ideolojinin, materyalizmin ve ateizmin yanı sıra, burjuva ideolojisinin, idealizmin ve dinin,” gelişmesine izin vermek kokulu çiçeklerin yanında “zehirli bitkilerin” de gelişmesine izin vermek gibidir vb... Bu “gerilim karşıtı uzlaşmacı” tavrı «öylesine derin” idi ki, Mao sosyalist toplumdaki rahatsızlıkların kaçınılmaz olduğunu ve düşmanların faaliyetlerinin yasaklanmasının yanlış olduğunu düşünüyordu (475f). Stalin'in ML bakış açısına göre, Hoxha'nın polemikleri, Mao'nun bu geleneğe yabancı düşüncesi üzerine ışık tutuyordu: Mao'nun diyalektik anlayışı, doğrusal ve teleolojik bir gelişime sahip değildir, ancak toplumsalın kalıcı tutarsızlığını ve belirsizliğini çelişkilerin kalıcılığıyla tanıır. Batı Avrupadaki çoğu Maoist örgütler kendilerini 1970'lerin sonlarından itibaren kötülükten arındırmaya başlamışlar ve er ya da geç, çeşitli solcu alternatif bağlamlarda çözülmüşlerdir, ancak dünyadaki diğer Marksist-Leninist partiler 1990'a kadar HOXHA (örneğin, Brezilya Komünist Partisi) hattına katılmıştır. Doğu Avrupadaki sosyalizmin çöküşü ile Arnavutluk'ta da sosy-

alizm devrildi. Yine de diğerleri, 1980'lerde Sovyet karşıtı tutumlarını yeniden gözden geçirerek Mao'yu tamamen reddetmeden daha eleştirel olarak değerlendirdiler ve Sovyetler Birliği'nin klasik ML'sine daha güçlü bir şekilde yöneldiler. Öte yandan, 1990'dan beri Sovyet geleneğinin geri kalan ortodoks komünist kuvvetleri bazı yönlerden, daha önce Maoist olarak reddedilen konumlarla, bu çevreleri Stalin'in ölümünden sonrasında sosyalizmin çöküşünden "fırsatçılık ve revizyonizm" ile suçladı. Bununla birlikte, sosyalist toplumların çelişkilerinin hakiki Maoçu yorumları benimsenmiştir. Eski Maoist, eski Sovyet ve Arnavut yanlısı bir Marksist-Leninist neo-ortodoksiye yönelik eğilimler arasındaki bu tür yaklaşımlar, eski Maoist Belçika İşçi Partisi (PTB) tarafından uluslararası konferanslarda tanıtılmaya çalışıldı. Bu anlamda Maoizm, bağımsız bir ideolojik kimliğe sahip uluslararası bir politik hareket olarak, Mao'nun ölümünden sonra kısa sürede ortadan kayboldu ve parçalanmış bazı grupların marjinal bir olgusu haline geldi. Bununla birlikte, bu parçalanmanın aksine, 1980'den sonra bazı Latin Amerika ve Asya militan örgütleri Mao'nun "halkın savaşı" teorisinde bir yer edindi. 1980'de ülkedeki komünist hareketin çeşitli bölümlerinden oluşan ve "Sendero Luminoso" olarak bilinen Peru Komünist partisi (PCP-SL), Abimael Guzman (Gonzalo lakaplı) liderliğinde devlete olduğu kadar diğer sol gruplara da karşı olan ve 1992'de yenilgiyle sonlanan bir gerilla savaşı başlattı. PCP-SL Merkez Komitesi, 2007 yılında - Guzman ile - Maoizm'i, Marksizmin "üçüncü, yeni ve en yüksek aşaması" olarak tanımladı ve "Marksizm-Leninizm-Maoizm" terimini "tüm revizyonizm"lerden ayırmak için kullandı (Sol Rojo 30). , Haziran 2008, 9). Bu, Mao'ya ÇKP'nin kendisine hiç vermemiş olduğu bir paye verdi. 1984 yılında, PCP-SL tarafından

kararlı bir şekilde desteklenen "Devrimci Enternasyonalist Hareket" (RIM), bu kaniyi paylaşan örgütlerin gevşek bir birliği olarak ortaya çıktı. Bunlardan en önemlisi, 1996 yılında bir köylü ayaklanmasına yol açan, on yıllık bir iç savaş sırasında ülkenin büyük bölümünü kontrolü altına alan ve monarşinin ortaya çıkmasına neden olan Pushpa Kamal Dahal (PRACHANDA) liderliğindeki Nepal Komünist Partisi (Maoist) idi. Ancak bu parti, 2005'ten bu yana pragmatik bir yön belirledi ve geçici olarak koalisyon hükümetinin başındaydı. Bu değişim, RIM örgütlerinde tartışılmaya açıktır (bkz. Sol Roje 30, 10ff). Güney'deki tek tük ülkelerde devam etmenin dışında, 21. yüzyılın başlarından itibaren Maoizm artık politik alanda gücü temsil etmiyor. Çoğunlukla doktriner siyasal örgütleri için tarihsel olarak sınırlı bir önem süresi dışında, Maoizm, Avrupadaki Latin ve İskandinav ülkelerinde, bağımsız Marksist aydınlar için önemsiz bir rol oynamıştır. 1962 ve 1963 gibi erken bir tarihte, Louis Althusser, Mao'nun felsefi eserlerinin önemine dikkat çeken Batı Marksizminin ilk teorisyeniydi. Althusser "Çelişki Üzerine"de toplumsal çelişkinin analizi üzerine bir model formüle etti. Bu model, Hegel'ci diyalektik konsepti, basit bir mantıksal birliği ortaya koyan çelişkili bir usule dayanan bir yöntemi, basit bir mantıksal birliğin ortaya çıkmasının çelişkili bir usule dönüşmesi olarak olarak değiştirdi. "Ana çelişki" ile "ikincil çelişki" arasında yerini değiştirdiği bir model oluşturdu ve "Çelişkilerin gelişiminin dengesizliği yasası" altında "antagonistik" ve "antagonistik olmayan" çelişkilerin "ana" ve "ikincil" taraflarını ortaya koydu (FM, 57, fn. ayrıca 66, 139, 157f). Althusser bundan, ekonominin sosyal bir olayı mekanik bir neden olarak belirlemediği, ancak karmaşık bir uygulama topluluğunun birliğini temsil ettiği,

ekonomik olmayan, indirgemeci olmayan ve teleolojik olmayan, toplumun materyalist analiz anlayışının metodolojik temelini çizer. Althusser bağlamında Maocu teorik yaklaşımlar bağımsız oldukları siyasi ilişkilere dahil ediliyordu (Althusser'in kendisi Fransız Komünist Partisi'nin bir üyesi olarak kaldı, bazı öğrencileri Maocu gruplarda aktıftı.) (bkz. Karsz, 1976, 138-53). BETTELHEİM, 1960'ların ortasındaki üretken güç merkezli sosyalizm kavramlarına yönelik eleştirisini kültürel-devrimci Çin'e de dayandırdı: Çin örneği, önce sosyalist toplumun maddi temellerini inşa etmenin gerekli olmadığını (evet, aslında tehlikeli) ve ardından daha gelişmiş üretici güçlere sahip olanlarla sosyal ilişkilerin uzlaştırılma trendini ertelediğini gösteriyor. Örnek, üst yapının sosyalist dönüşümünün üretici güçlerin gelişimini yönlendirmesi gerektiğini ve bu dönüşümün ekonomik kalkınmanın gerçekten sosyalist karakterini belirlediğini göstermektedir. Çin örneği ayrıca, dönüşümler bu şekilde gerçekleştiği sürece, sanayileşmenin, Sovyet gelişiminin aksine, işçilerin ve köylülerin ittifakını ciddi şekilde tehlikeye atan bir tarım vergilendirmesine gerek olmadığını gösteriyor. (1975, 45) Lenin ve Mao'nun geç dönem tavsiyelerini 19. yüzyılın sonlarındaki Alman Sosyal Demokrasisine oturtan Bettelheim'a göre, bundan doğan sosyalist maksimum merkezileşme anlayışı, politik öncelikler altında, alternatif sistemik zorunluluklardan ziyade üreticilerin kasıtlı eylemleriyle yönlendirilen büyük endüstriyel üretici güçlerin sonucudur. Ancak Sovyet Rusya'da, Lenin'in ölümünden sonra Bolşevik partisi, işçi ve köylülerin devrimci ittifaklarının yeteneklerine karşı, teknik zekâ ittifakı tarafından bastırılmalarına karşı koyamadı. Stalin başlangıçta, Lenin tarafından hızlandırılmış sanayileşme politikasıyla benimsenen düzeltici önlemlerin

(43) alınmasının ardından "basitleşmiş Marksizm"(24) de yaygın olan ve temel varsayımları hiçbir zaman muhalefet partisi hareketleri (Troçki, Bukharin) tarafından sorgulanmayan "ekonomik" bir eğilim sergilemiştir. Sonuç olarak, 1930'lardan bu yana Sovyetler Birliği'nde "özel bir tür kapitalist devlet"(49) ortaya çıktı: Üreticiler maaş almaya devam ediyor ve üretim araçlarının kullanımı üzerinde çalışıyorlar. Üretim araçları, bir ulusal burjuvazi tarafından yönetilen bir sınıfın ortak sermayesi ("klasik" kapitalizmin bireysel sermayesinden farklı olarak) işlevi görür. (47) Böylece Bettelheim, Maoist partilerin resmi doktrininden sapan - çağdaş "revizyonizmin" nedenlerini ve Sovyetler Birliği'nin sapkınlığını, Stalin'in ölümünden sonra "yozlaşmış" güçlerin makinelerinde değil ancak Çin devriminin pratiği tarafından üstesinden gelinen, geleneksel parti Marksizmi'nin eksikliklerine işaret ederek okudu. Althusser'in ki gibi görüşler, yalnızca Batı ve Güney Avrupadaki Marksist tartışmayı etkilemekle kalmadı, aynı zamanda Latin Amerika ve Hindistan'da çok etkiledi. Mao'nun ölümünden sonraki olaylar, "Kültür Devrimi" nin parti diktatörlüğünü ortadan kaldırmayıp sadece değiştirdiğini (Bettelheim 1978, 87-90), ve sonunda genel olarak Maoizm ve Leninizm'den uzaklaşıldığını açıkça ortaya koydu.

ABD'de, 1949 yılında Paul M Sweezy tarafından kurulan Monthly Review, Üçüncü Dünya'ya güçlü bir odaklanma ve Çin'e açık bir sempati ile Yeni Sol için önemli bir platform haline geldi. Fransa ve İtalya'da olduğu gibi, belki de daha sürdürülebilir bir şekilde, buralarda da "Maoist" dürtülerin dogmatik ve mezhepsel olduğu, politik olarak yetersiz örgütlenmelere yönmediği, ancak açık biçimde "Batı" Marksizmiyle kaynaştığı entelektüel bir kültür ortaya çıktı. 1990'dan sonra, bu tür

bir tahsisat Çin'e geri dönmeye başladı. Kültür Devrimi'ndeki zulüm ve aşağılanma döneminden sonra Çin'in başlattığı reform politikalarını oybirliğiyle destekleyen Çin aydınları arasında, pazar modernleşmesinin olumsuz sosyal, çevresel ve kültürel sonuçları ile ilgili ortaya çıkan bir "Yeni Sol" akım (Xinzuopai), Mao'nun Batı teorisi (Batı Marksizmi, post-yapısalcılık) bakış açısından yeniden tahsis edildiği gözlenebilir. "Çin Çalışma Grubu" Monthly Review'ın yanı sıra Amerikan ve Çin'li solcu entelektüeller tarafından koordine ediliyordu. Maoizmin Batı'daki sol aydınlar için çekiciliği, Sovyet ML ve Troçkizme göre daha az şematik ve deterministik yöneliminin gereksinimlerini karşılamasından kaynaklanıyordu. Mao, Çin'de, klasik Marksizm'de sunulan gelişmiş bir kapitalist endüstriyel toplumun ideal türüne henüz ulaşmamış bir toplumu analiz etmek için bir metodoloji geliştirirken (ve buna Lenin'den devralınan emperyalizm teorisinin öncüllerinde ulaşma imkanı yoktu) Batı'nın Yeni Solu, bunu ideal türünü geride

bırakmış bir toplumla yapmak zorundaydı. Maoizm, Çin'de gelişmekte olan bir ülke perspektifinden görülen sosyal modernleşme sorunlarına karşı duyarlıyken, Batı'da Fordizm krizinin başlangıcı ile şekillendi. Bu onun teorik ilgi düzeyinin temeliydi. Politik bir hareket olarak, Maoizm, ümit edildiği gibi bu sorunlarla yapıcı bir şekilde başa çıkamadığı için başarısız oldu.

Bibliyografya: H.Bkchtoldt, *ChinasRevolutionstra tegte: Mit der Dritten Welt gegen Russland und Amen a, erw. u. akt. A., München 1969*; Ch.BETTELHFiM, *China nach der Kulturrevolution. Industrielle Organisation, dezentralisierte Planung und Wertgesetz, München 19/ ders., Die Klassenkämpfe in der UdSSR, Bd. 1, a'd- J 1 v. W.Aschmonetti u.a., Berlin/W 1975*; ders., *Fragen über China nach Mao Tse-tungs Tod, Berlin/W 1978*; H. BÖKE, ...

Çeviri: Murat Kaymaz